

बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड: ३ सङ्ख्या: १ मिति: २०७६।१०।२६

भाग-२

बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका
गोरखा

बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका बजार अनुगमन निर्देशिका, २०७६

प्रस्तावना :

वर्तमान नेपालको संविधान बमोजिम उपभोक्ताको हित संरक्षण गर्ने प्रयोजनका लागि बजार अनुगमन गर्ने दायित्व गाउँपालिकालाई तोकिएकोले उपभोक्ताको स्वास्थ्य, सुविधा र आर्थिक हित कायम राख्न, उपभोग्य वस्तु वा सेवाको गुणस्तर, परिमाण एवं मूल्यको अनियमितताबाट उपभोक्तालाई संरक्षण प्रदान गर्ने, वस्तु वा सेवाको उत्पादन स्थल वा भन्सार विन्दु, ढुवानी मार्ग, भण्डारण तथा संचयस्थल, थोक तथा खुद्रा विक्री स्थल र उपभोग स्थल लगायतका ठाउँहरूमा वस्तु वा सेवा प्रदायक वा विक्रेताको व्यवसायिक कारोबारको दर्ता, नवीकरण, आपूर्ति, मूल्य, गुणस्तर, नापतौल, विज्ञापन लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापको नियमन गर्न तत्काल आवश्यक भएकोले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११(२)(ज) तथा उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५ को दफा २८) समेतले दिएको अधिकार प्रयोग गरी बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका कार्यपालिकाको बैठकबाट यो निर्देशिका स्वीकृत गरी लागू गरिएको छ।

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (क) यस निर्देशिकाको नाम बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका बजार अनुगमन निर्देशिका, २०७६ रहेको छ।
- (ख) यो निर्देशिका गाउँपालिकाको बैठकले स्वीकृत भएको मितिदेखि लागू हुनेछ।
- (ग) यो निर्देशिका बारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाको भौगोलिक क्षेत्र भित्र मात्र लागू हुनेछ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,

- (क) “अनुगमन टोली” भन्नाले गाउँपालिका कार्यालयले विषय विज्ञ सहित गठन गरेको गरेको बजार अनुगमन टोली सम्भन्नु पर्दछ।

- (ख) “उपभोक्ता हित संरक्षण समिति” भन्नाले गाँगपालिका उपाध्यक्ष संयोजकत्वमा गठित समिति बुझ्नु पर्दछ।
- (ग) “कार्यालय” भन्नाले गाउँपालिकाको कार्यालय सम्झनु पर्दछ।
- (घ) “प्रदायक” भन्नाले वस्तु वा सेवाको उत्पादक, आयातकर्ता, भण्डारण वा विक्रिवितरण गर्ने व्यक्ति वा संस्था सम्झनु पर्दछ।
- (ङ) “वस्तु” भन्नाले उपभोक्ताले उपभोग वा प्रयोग गर्ने वस्तुको समिश्रणबाट बनेको पदार्थ सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले उपभोग्य वस्तुको निर्माणमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ, रङ्ग, सुगन्ध वा रसायनलाई समेत जनाउँछ।
- (च) “विक्रेता” भन्नाले वस्तु वा सेवाको उत्पादक, पैठारिकर्ता, थोक वा खुद्रा विक्रेता, सेवा प्रदायक सम्झनु पर्दछ। सो शब्दले होटल, लज, होस्टेल, खाजाघर संचालक आदिलाई समेत जनाउने छ।
- (छ) “स्थानीय सरकार” भन्नाले गाउँपालिका सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिमको वारपाक सुलिकोट गाउँपालिका सम्झनु पर्दछ।
- (ज) “सेवा” भन्नाले व्यावसायिक सेवा, सञ्चार सेवा, निर्माण तथा इन्जिनियरिङ सेवा, वितरण सेवा, शिक्षा सेवा, वातावरणीय सेवा, वित्तिय सेवा, स्वास्थ्य र सामाजिक सेवा पर्यटक सेवा, मनोरञ्जन तथा सेवा खेलकुद सेवा, यातायात सेवा लगायतका दस्तुर वा पारिश्रमिक लिई वा नलिई प्रदान गरिने सम्पूर्ण सेवाहरूलाई सम्झनु पर्दछ।
- (झ) स्थानीय प्रशासन भन्नाले जिल्ला प्रशासन कार्यालय, गोरखा लाई सम्झनु पर्दछ।
- (ञ) विषयगत समिति भन्नाले अनुगमन गर्ने कार्यका निमित्त खटिएका वखत सम्बन्ध राख्ने क्षेत्र जस्तै खाद्य तथा गुणस्तर, औषधी, जनस्वास्थ्य, उद्योग बाणिज्य, यातायात, शिक्षा, आयल निगम हेर्ने निकाय तथा अन्य अनुगमन कार्यसँग सम्बन्धित निकायका प्रतिनिधिलाई सम्झनु पर्दछ।
- (ट) समिति भन्नाले उपभोक्ता हित संरक्षण समितिलाई सम्झनु पर्दछ।
- (ठ) कसुर भन्नाले निर्देशिकाको दफा १४ मा उल्लेखित कार्यलाई सम्झनु पर्दछ।

परिच्छेद-२

उपभोक्ता हित संरक्षण समिति

३. उपभोक्ता हित संरक्षण सम्बन्धी विषयमा आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्न तथा बजार अनुगमन कार्यलाई मार्गदर्शन एवं समन्वयको लागि गाउँपालिकाले उपभोक्ता हित संरक्षण समिति गठन गर्नेछ।
४. उपभोक्ता हित संरक्षण समिति गठन देहाय अनुसार हुने छः
क) वारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष	- संयोजक
ख) वारपाक सुलिकोट गाउँपालिकाको आर्थिक विकास समितिका संयोजक	- सदस्य
ग) जिल्ला प्रशासन कार्यालयको अधिकृत वा प्रतिनिधि	- सदस्य
घ) विषयगत क्षेत्रका विज्ञका रूपमा एक जना प्रतिनिधि	- सदस्य
ङ) सम्बन्धित उद्योग बाणिज्य सङ्घको प्रतिनिधि	- सदस्य
च) उपभोक्ता हित संरक्षणमा क्रियाशिल संस्थाका प्रतिनिधि मध्यबाट एक जना	- सदस्य
छ) कार्यपालिका सदस्य एक जना महिला	- सदस्य
ज) न्यायीक समितिको सचिवालयको प्रमुख	- सदस्य
झ) कार्यालयको प्रशासन शाखा प्रमुख	- सदस्य सचिव
५. उपभोक्ता हित संरक्षण समितिका काम कर्तव्य र अधिकार
- क) उपभोक्ता हित संरक्षणको लागि आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्ने।

- ख) अत्यावश्यक वस्तुहरूको माग र आपूर्तिको अवस्था सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।
- ग) समितिले यस निर्देशिकाको दफा ८(२) अनुसार गठित अनुगमन टोलीद्वारा अनुसूची १ मा उल्लेख भए अनुसार प्रस्तुत गरेको बजार अनुगमन सम्बन्धी प्रतिवेदन माथि विश्लेषण गरी आवश्यक निर्देशन दिने।
- घ) उपभोक्ता हित संरक्षण गर्न आपूर्ति व्यवस्था र उपभोग्य वस्तु वा सेवाको छड्के अनुगमन गर्ने।
- ङ) बजारअनुगमन सम्बन्धी कामको मूल्याङ्कन गरी अनुगमन टोलीलाई आवश्यक निर्देशन गर्ने।
- च) वारपाक सुलिकोट गाउँ कार्यपालिकाले दिएको अन्य निर्देशन र आदेशको कार्यान्वयन गर्ने, गराउने।
- छ) उपभोक्ता हित विपरीत भएका कायमा आवश्यक कानूनी कारवाहीको लागि निरीक्षण वा अनुसन्धान अधिकृत तोक्ने।

६. उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि:

उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको बैठक कम्तिमा महिनामा एक पटक बस्नेछ। समितिको बैठकले कार्यविधि आफै तय गर्नेछ। समितिको बैठकको जानकारी सदस्यलाई तीन दिन अगावै दिनु पर्नेछ।

परिच्छेद-३

बजार अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

७. वस्तु वा सेवाको दर्ता, आपूर्ति, मूल्य, गुणस्तर, नापतौल लगायतका व्यापारिक क्रियाकालपलाई उपभोक्ता मैत्री बनाउन गाउँपालिकाले निम्न व्यवस्था गर्नु पर्नेछ -

- क) गुणस्तरीय उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको सहज र सर्वसुलभ आपूर्ति हुने वातावरणको सुनिश्चितता सहित उपभोक्ताको हक र हितको संरक्षण गर्ने कार्यालयमा उपभोक्ता हित संरक्षण शाखाको व्यवस्था गरी नियमित र प्रभावकारी बजार अनुगमनको व्यवस्था गर्ने।
- ख) बजार प्रणालीलाई प्रतिस्पर्धी र उपभोक्ताप्रति जिम्मेवार तुल्याउन प्रचलित कानूनको कार्यान्वयनमा जोड दिने।
- ग) उपभोक्ता शिक्षा सम्बन्धी सचेतना र बजार अनुगमनको कार्ययोजना तयार गरी उपभोक्ता हित संरक्षणको विषयलाई प्राथमिकतामा राख्ने।
- घ) उपभोक्तालाई सचेत र जागरुक तुल्याउन वडास्तरदेखि नै उपभोक्ता सचेतना लगायतका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने।
- ङ) आफ्नो गाउँपालिका अन्तर्गत स्थापित वा सञ्चालित उद्योग व्यवसायको दर्ता, नवीकरण, बिल विजक तथा बिक्रीको लागि राखिएका मालवस्तु, नापतौल, गुणस्तर, लेबल, आपूर्ति मूल्यसूची आदिको अनुगमन गर्ने।
- च) तरकारी, फलफूल माछा, मासु, मिठई पसल, डेरी होटल लगायतका खाद्य वस्तुको बिक्री स्थलको मापदण्ड तोक्ने, फलफूल तथा तरकारी बजार र वधशालाको व्यवस्था गर्ने।

८. बजार अनुगमन टोली गठन

- १. वस्तु वा सेवा प्रदायक व्यवसायको दर्ता, नविकारण आपूर्ति, मूल्य, नापतौल, गुणस्तर, विज्ञापन लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापको नियमित एवं आकस्मिक अनुगमनको लागि गाउँपालिकाले बजार अनुगमन टोली गठन गर्नेछ। अनुगमन टोलीहरूको इकाई प्रत्येक वडा तहाम रहनेछ। वडा तहामा रहने अनुगमन टोलीको संयोजक सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष हुनेछ।
- २. उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने अनुगमन टोलीमा देहाय बमोजिमको पदाधिकारीहरू रहनेछन्।
 - क) अनुगमन गर्ने वडाका वडा अध्यक्ष - संयोजक

- ख) गाउँपालिका उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखाको प्रमुख - सदस्य
ग) अनुगमन गर्ने क्षेत्रसँग सम्बन्धित क्षेत्रको प्रतिनिधि - सदस्य
घ) जिल्ला प्रशासनको प्रतिनिधि - सदस्य
ङ) स्थानीय सुरक्षा निकाय (नेपाल प्रहरी) को प्रतिनिधि - सदस्य
च) उपभोक्ता हित संरक्षणमा क्रियाशील संस्था वा ब्यक्तिहरू मध्येबाट मनोनित एकजना प्रतिनिधि - सदस्य
- छ) उद्योग वाणिज्य सङ्घको प्रतिनिधि एकजना - सदस्य
ज) पत्रकार महासङ्घ प्रतिनिधि एक जना - सदस्य
३. उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने वडास्तरीय अनुगमन टोलीमा देहाय बमोजिमको पदाधिकारीहरू रहने छन्।
- क) संयोजक -वडा अध्यक्ष
ख) सदस्य - वडा सदस्यहरूबाट एक जना (महिला)
ग) सदस्य - वडा सचिव
घ) सदस्य - नागरिक समाजको प्रतिनिधि
ङ) सदस्य - स्थानीय समाजसेवी
च) सदस्य - नेपाल प्रहरीको स्थानीय निकायको प्रतिनिधि
४. अनुगमन टोलीमा कम्तीमा ५ जना प्रतिनिधि संलग्न भई बजार अनुगमन सम्बन्धी कार्य गरिने छ। तर कुनै विषयगत क्षेत्रको अनुगमन गर्ने कार्य कायमा सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रको विज्ञ अनिवार्य रूपमा समावेश गराउनु पर्ने छ।
५. उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखाले मासिक रूपमा तोकिएको ढाँचामा बजार अनुगमनको एकीकृत प्रतिवेदन कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ।
६. बजार अनुगमन गर्दा सम्बन्धित वडाका जनप्रतिनिधि मध्ये एक जना अनिवार्य रूपमा सदस्य रहने छन्।
९. **बजार अनुगमन टोलीको काम, कर्तव्य र अधिकार:** दफा ८ (१) बमोजिम गठित बजार अनुगमन टोली प्रचलित कानून बमोजिम देहाय अनुसारका कार्यहरू गर्नुपर्नेछ।
- क) बजार अनुगमनको पूर्व कार्ययोजना र मासिक अनुगमन कार्यतालिका बनाई स्वीकृतको लागि समितिमा पेश गर्ने
ख) स्वीकृत कार्ययोजना बमोजिम नियमित रूपमा बजार अनुगमन गर्ने र आवश्यकता बमोजिम आकस्मिक वा विशेष अनुगमन गर्ने।
ग) वस्तु वा सेवाको दर्ता, आपूर्ति मूल्य, गुणस्तर, नापतौल विज्ञापन लगायतका व्यापारीक क्रियाकालपको अनुगमन गर्ने
घ) कालोबजारी, एकाधिकार (सिन्डिकेट), मिलोमतोपूर्ण मूल्य निर्धारण (कार्टेलिङ्ग), कृत्रिम अभाव तथा बजार प्रवेशमा अवरोध गर्ने जस्ता गैर प्रतिस्पर्धी व्यापारिक क्रियाकलाप भए/नभएको अनुगमन गर्ने।
ङ) कुनै वस्तुको अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप (मिसावट/गुणस्तरहिन) कम तौल भएको देखिएमा/भेटिएमा आवश्यकता अनुसार त्यस्ता वस्तु जफत गर्ने, नष्ट गर्ने, कारोबार रोक्का गर्ने वा बन्द गर्ने लगायतका कार्य गर्ने।
च) उपभोक्ता हित संरक्षण समितिबाट समय-समयमा दिइएका निर्देशन एवं आदेश बमोजिमका कार्य गराउने।
छ) बजार अनुगमन प्रतिवेदन सोही दिन कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ।
ज) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भएका कार्यहरू समेत गर्ने।

१०. बजार अनुगमन कार्यविधि:

१. बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा निम्न विषयमा विशेष ध्यान दिनु पर्ने छ।
 - क) विक्रेता वा सेवा प्रदायकले नियामक निकायबाट कानून बमोजिम प्रदान गरिने गरेको व्यावसाय दर्ता प्रमाण-पत्र, स्थायी लेखा नम्बरको प्रमाण पत्र, इजाजत-पत्र, औषधी पसल दर्ता प्रमाण पत्र लगायतका आवश्यक कागजातहरू लिएको छर छैन हेर्ने। स्वीकृति नलिएको देखिएमा कारोबार बन्द गर्ने र नवीकरणको हकमा बढीमा ७ दिनभित्र सो कार्य गरी कार्यालयमा पेश गर्न लिखित निर्देशन दिने।
 - ख) विक्रेता वा सेवा प्रदायकले आफ्नो व्यावसायको साइनबोर्डमा दर्ता नं. उल्लेख गरी राखेको छ/छैन हेर्ने। नराखेको भए ३ (तीन) दिनभित्र साइनबोर्ड राखी प्रमाणसहित कार्यालयमा जानकारी दिन लिखित निर्देशन दिने।
 - ग) सेवा प्रदायकले वस्तुको बिक्री कक्षमा मूल्य सूची राखेको छ/छैन हेर्ने। नराखेको भए ३ दिनभित्र प्रमाण सहित कार्यालयलाई सो को जानकारी दिन लिखित निर्देशन दिने।
 - घ) माल, वस्तुको परिमाण, मूल्य, गुणस्तर र तौल ठीक छ/छैन हेर्ने।
 - ङ) प्याकेजिङ गरिएको वस्तुमा लेबलमा उत्पादक वा पैठारीकर्ताको नाम, उत्पादन मिति उपभोग्य अवधि वा मिति अधिकतम खुद्रा मूल्य, मिश्रण भण्डारण र उपभोग गर्ने तरिका उल्लेख गरिएको छ/छैन हेर्ने।
 - च) औषधी वा औषधीयुक्त पदार्थ भए सोको प्याकिङ प्रयोग गर्ने तरिका उल्लेख छ/छैन हेर्ने। औषधी विज्ञ (फार्मासिष्ट) औषधी बिक्री स्थल भए नभएको एवं औषधी विक्रेता प्रमाणपत्र समेत हेर्ने।
 - छ) उपभोग्य मिति नाघेको वस्तुहरू फेला परेमा नष्ट गर्ने।
 - ज) उत्पादन मिति, उपभोग्य मिति केरमेट गरेको वा पुनः लेबलिङ वा छपाई गरेको छ/छैन हेर्ने। पुनः लेबलिङ वा छपाई गरेको पाइएमा त्यस्तो वस्तु जफत गर्ने, वस्तुको मुचुल्का गरी नष्ट गर्ने।
 - झ) माछामासु, फलफूल, तरकारी, मिठाई पसल, डेरी र बधशाला वा माछामासु बिक्रीस्थल सफासुगधर र मापदण्ड अनुसार छ/छैन हेर्ने। नभएमा कसुरको प्रकृति अनुसार सजग गराउने वा चेतावनी दिने तथा अटेरी गरेमा बन्द गरी कानूनी कारवाही प्रक्रिया बढाउने, तोकिए बमोजिम दण्ड जरिवाना गर्ने।
 - ञ) विक्रेता वा क्रेतालाई वस्तुको बिल बिजक जारी गरेको छ/छैन हेर्ने। बिल बिजक जारी अनिवार्य गर्न निर्देशन दिने।
२. गाउँपालिकाले अनुसूची २ मा उल्लेखित वस्तु र सेवाको अनुगमन गर्न उपभोक्ता हित संरक्षण हेर्ने शाखालाई लिखित कार्य विवरण तोक्नु पर्नेछ। सोही आधारमा बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन सम्बन्धी कार्य गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद-४

उजुरी सम्बन्धी व्यवस्था

११. उजुरी दिन सक्ने:

- क) कुनै वस्तु वा सेवाको विक्रेता वा प्रदायकले उपभोक्ताको हित विपरीत व्यापारिक क्रियाकलाप गरेको भनी कुनै पनि व्यक्तिले उपभोक्ता हित संरक्षण समिति रबजार अनुगमन टोली र कार्यालयको उपभोक्ता हित संरक्षण हेने शाखा/वडा कार्यालयमा मौखिक/लिखित सूचना वा उजुरी दिन सक्ने।
- ख) उपदफा (क) बमोजिमको निकायले उजुरी वा सार्वजनिक सञ्चार माध्यमबाट प्राप्त सूचनालाई उजुरीको रूपमा ग्रहण गरिने छ।

- ग) उपदफा (क) वा (ख) बमोजिमको उजुरी वा अन्य कुनै सरकारी निकायबाट अनुगमनको लागि लेखी आएमा सो लाई समेत उजुरीको रूपमा ग्रहण गरी बजार अनुगमन टोलीले अनुगमन तथा निरीक्षण गर्नु पर्नेछ।
- घ) उपदफा (ग) बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षण गर्दा विक्रेता वा सेवा प्रदायकले प्रचलित कानून वा मापदण्ड विपरीत व्यापारिक क्रियाकालप गरेको पाइएमा तत्काल कारवाही चलाउनु पर्नेछ।
- ङ) उपदफा (घ) बमोजिम अनुगमन टोलीले गरेको काम कारवाहीमा चित्त नबुझेमा विक्रेताले उपभोक्ता समिति समक्ष लिखित रूपमा उजुरी दिन सक्नेछ।

परिच्छेद-५

अनुगमन सम्बन्धी प्रक्रिया

१२. अनुगमनको पूर्व तयारी: अनुगमन टोलीले अनुगमन गर्नु पूर्व देहायको तयारी गर्नु पर्नेछ
- क) निरीक्षण वा अनुगमनमा जानु पूर्व अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको प्राथमिकताको सूची तयार गर्नुपर्ने छ।
 - ख) अनुगमनमा जाँदा अनुगमन गरिने वस्तु वा सेवासँग सम्बन्धित ऐन नियमहरू, विवरण र चेकलिस्ट साथै लिई जानुपर्नेछ।
 - ग) वस्तु तथा सेवाको आपूर्ति, बिक्री, वितरण, मूल्य, गुणस्तर आदिको बारेमा प्रयाप्त सूचना र जानकारी हासिल गर्नुपर्नेछ।
 - घ) अनुगमन वा निरीक्षण गर्न जनु अगावै तालिका बनाई आवश्यक पर्ने साधन सुरक्षा आदिको पूर्व तयारी गर्नुपर्नेछ।
१३. बजार अनुगमन गर्ने प्रक्रिया:
- क) बजार अनुगमन गर्दा अनुगमनमा खटिई जाने व्यक्तिले आफ्नो परिचय पत्र देखाई बजार अनुगमन गर्नुपर्नेछ। सम्बन्धित व्यवसायीले बिना कुनै अवरोध अनुगमन गर्न दिनु निजको कर्तव्य हुनेछ।
 - ख) उपदफा (क) बमोजिम बजार अनुगमन गर्न सम्बन्धित व्यवसायीले बाधा बिरोध गरमा प्रचलित कानून बमोजिम कारवाहीको लागि सम्बन्धित निकायमा अनुरोध गर्ने वा लेखी पठाउन सक्नेछ।
 - ग) अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा वस्तु वा सेवाको नमुना दशी सङ्कलन गर्नुपर्ने देखिएमा प्रचलित कानून बमोजिम नमुना सङ्कलन गरी सोको यथार्थ विवरण खुलाई मुचुल्का तयार गरी व्यवसायीको दस्तखत गराउनुपर्ने छ। सम्बन्धित व्यवसायीले मुचुल्कामा दस्तखत गर्न नमानेमा सोही व्यहोरा जनाई उपस्थित व्यक्तिहरूको रोहवरमा मुचुल्का खडा गरी आवश्यकता अनुसार सिलबन्दी समेत गरी परीक्षणको लागि यथासिघ्र सम्बन्धित निकायमा नमुना सहित लेखी पठाउनुपर्नेछ।
 - घ) अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा तत्काल केही सुधार गर्नुपर्ने देखेमा सम्बन्धित व्यवसायीलाई अवधि तोकी स्थलगत लिखित निर्देशन दिई सुधार गर्न लगाउन सक्नेछ।
 - ङ) अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा कुनै वस्तु तत्काल नष्ट नगरे जनस्वस्थ्यमा असर पर्ने देखिएमा त्यस्ता वस्तुको नमुना सङ्कलन गरी प्रमाणको रूपमा सुरक्षित राखी अन्य प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक प्रक्रिया पुऱ्याई सम्बन्धित व्यवसायी र उपस्थित व्यक्तिहरूको रोहवरमा मुचुल्का खडा गरी वातावरणमा असर नपर्ने गरी त्यस्तो वस्तु नष्ट गर्नुपर्नेछ। संकलित नमुना आवश्यकता अनुसार परीक्षणका लागि प्रयोगशालामा पठाउन सकिनेछ।

१४. कसुर तथा दण्ड जरिवाना

- क) अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा सेवा वा वस्तु राखेको स्थानको नियमानुसार जाँचबुझ वा खानतलासी गर्न सक्नेछ। खानतलासीबाट वस्तु वा सेवाको बिक्री वितरणमा अनुचित वा अनियमाता कार्य गरेको पाइएमा आवश्यकता अनुसार त्यस्तो सेवा वा वस्तुको प्रयोग वा बिक्री, वितरणमा रोक लगाउन सक्नेछ तथा त्यस्ता वस्तु अनुगमन टोलीले कब्जामा लिई नियमनुसार कारवाही बढाउने छ।
- ख) अनुगमन गर्दा किनै कानूनी कारवाही गर्नुपर्ने देखिएमा अनुगमन टोलीले सम्बन्धित व्यवसायीसँग तुरुन्त लिखित स्पष्टीकरण माग गर्न सक्नेछ।
- ग) अनुगमन टोलीको प्रतिवेदन वा नमुना परीक्षणबाट प्राप्त तथ्यका आधारमा मुद्दा दायर गर्नुपर्ने देखिएमा अनुसन्धान तथा प्रचलित कानून बमोजिम अनुसन्धान अधिकृत तोक्यो मुद्दा दायर गर्ने समितिबाट निर्णय गराई यथाशिघ्र अभियोजन अधिकारी समक्ष आवश्यक कागजात सहित लेखी पठाउनु पर्नेछ।
- घ) उपदफा (ग) बमोजिम लेखि आएका सम्बन्धित अधिकारीले प्रचलित कानून बमोजिम प्रक्रिया पूरा सम्बन्धित निकायमा मुद्दा दायर गर्नुपर्नेछ।
- ङ) उपदफा (ग) बमोजिम लेखी आएमा सम्बन्धित अधिकारीले प्रचलित कानून बमोजिम प्रक्रिया पूरा गरी सम्बन्धित निकायमा मुद्दा दायर गर्नुपर्नेछ।
- च) अनुगमन गरिएका माल वस्तुको प्रकृति अनुसार मुचुल्का उठाउनु पर्नेमा मुचुल्का उठाउने, चेकलिष्ट अनुसार भए नभएको हेर्ने र नमुना परीक्षण लिनुपर्नेमा गाउँ सभाबाट स्वीकृत कानून र प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।
- छ) निरीक्षण, जाँचबुझ वा खानतलासी गर्दा उपभोग्य वस्तु रोकका राख्नुपर्ने भएमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ र गाउँसभाबाट स्वीकृत कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम र उल्लेख नभएकोमा प्रचलित कानून बमोजिम गर्नुपर्नेछ।
- ज) वस्तु वा मालसामन सिलबन्दी गर्नुपर्दा खाद्य नियामावली, २०२७ को नियम १३ वा उपभोक्ता संरक्षण नियामावली, २०५६ को नियम २८, २९ वा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ वा स्ट्याण्डर्ड नापतौल ऐन, २०२५ वा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ वा गाउँ सभाबाट स्वीकृत कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम हुनेछ।
- झ) खाद्य प्रशोधन गर्न आवश्यक पर्ने कुनै उपकरण जडान भई कुनै वस्तु वा पदार्थको उत्पादन गरिएकोमा अनुगमन गर्ने निकायले उत्पादन, प्रशोधन कानून बमोजिम भए नभएको हेरी, नभएको भए त्यस्तो स्थानमा सिलबन्दी गर्न सक्नेछ। यसरी सिलबन्दी गरिएको प्रशोधन उद्योगलाई निश्चित समयवाधि दिई आवश्यक मापदण्ड पूरा गरी सुधार गर्न निर्देशन दिन सकिनेछ।
- ञ) यस निर्देशिका बमोजिम दिइएको निर्देशन सम्बन्धित उद्योगले सुधारात्मक रूपमा पालाना गरी सिलबन्दी हटाई पाउँ भनी निवेदन दिएमा अनुगमन गरी सुधार भएको देखिएमा सिलबन्दी हटाउने आदेश दिन सक्नेछ।

परिच्छेद-६

आचार संहिता

१५. आचार संहिता: अनुगमन टोलीले निम्न बमोजिमको आचार संहिता पालाना गर्नुपर्नेछ।

- क) अनुगमन टोलीले अनुगमन गर्ने स्थल र अनुगमन गरिने वस्तुको बारेमा अनुगमन टोलीका सदस्य बाहेक अरू कसैलाई सूचना वा जानकारी गराउनु हुँदैन।
- ख) अनुगमन टोलीका कुनै पनि सदस्यले व्याक्तिगत स्वार्थ निहित रहेको वा नाता सम्बन्धका व्याक्ति वा संस्थाको अनुगमनमा आवद्ध हुनुहुँदैन।

- ग) अनुगमन कायमा संलग्न कुनै पनि सदस्यले अनुगमनसँग सरोकार राख्ने कुनै पनि व्यक्ति वा संस्थासँग पुरस्कार वा चन्दा वा दान वा उपहार स्वीकार गर्नु हुदैन।
- घ) कुनै किसिमको प्रलोभन वा मोलाहिजामा पर्नु हुदैन।
- ङ) अनुगमन टोलीले गर्ने काम कारवाहीको सूचना अनुगमन टोलीको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिबाट मात्र प्रवाह गर्नुपर्ने छ। अनुगमन टोलीमा रहने अन्य सदस्यहरूको बारेमा कुनै सूचना प्रवाह गर्नुहुदैन।
- च) बजार अनुगमन गर्दा अनुगमन टोलीका पदाधिकारीहरू प्रदायक समक्ष मर्यादित तरिकाले पस्तुत हुनुपर्छ।
- छ) अनुगमन टोलीका कुनै सदस्यले अनुगमन सम्बन्धी कार्य गर्दा गोप्यता भङ्ग गर्नु हुदैन। गोप्यता भङ्ग गर्ने कुनै कार्य गरेमा अनुगमन टोलीबाट हटाई प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गरिनेछ र कर्मचारी भए विभागीय कारवाही समेत गरिने छ।
- ज) मानव अधिकारवादीको क्षेत्रमा कृयाशिल संस्था, उपभोक्ताको हकहित संरक्षण गर्ने कायमा संलग्न संस्था, प्रत्रकार तथा सञ्चारकर्मी वा सो संस्थाका प्रतिनिधिले अनुगमन कार्यलाई सहयोग पुर्याउनु पर्नेछ।
- झ) अनुगमनका क्रममा सामान जफत गर्ने, धुल्याउने वा नष्ट गर्ने वा सिलबन्दी गर्ने कार्य सम्पादन गर्नु पर्दा आधिकारिक निकायका कर्मचारी वा कानून बमोजिम अख्तियार प्राप्त प्रहरीद्वारा गर्नुपर्नेछ।

परिच्छेद-७

विविध

१६. बजार अनुगमन समितिको कार्यक्रम तथा बजेट:

- क) गाउँपालिकाले आफ्नो स्रोत, साधन र जनशक्ति प्रयोग हुने गरी बजार अनुगमन लागि आवश्यक कार्यक्रम र बजेट प्राथमिकताका साथ वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गर्नु पर्नेछ।
- ख) नेपाल सरकारबाट बजार अनुगमनका लागि अनुदान प्राप्त भएमा सोही अनुसार कार्यक्रममा समावेश गर्नुपर्नेछ।
- ग) वार्षिक कार्यक्रममा उपभोक्ता सचेतनाको कार्यक्रम समेत समावेश गर्नुपर्नेछ।
- घ) बजार अनुगमनको क्रममा नमुना सङ्कलन गर्दा प्रदायकबाट सम्बन्धित वस्तुको विल भरपाई लिएर मात्र सामान लिनु पर्छ।

१७. स्थानीय प्रशासनको कर्तव्य: बजार अनुगमन गर्दा अनुगमन टोलीले सुरक्षा लगायतका आवश्यक सहयोग माग गरमा तत्काल त्यस्तो सुरक्षा तथा सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

१८. असल नियतले गरेका काम बचाऊ: यस निर्देशिका बमोजिम बजार अनुगमन गर्दा असल नियतले गरेका कामको सम्बन्धमा टोलीका संयोजक तथा सदस्यहरू उपर कुनै कारवाही हुने छैन।

१९. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस निर्देशिकामा भएको व्यवस्थाले प्रचलित कानून बमोजिम बजार अनुगमन कार्यलाई बाधा पुर्याएको मानिने छैन।

२०. दण्ड सजाय: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ गाउँ सभाबाट स्वीकृत कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम र अन्यमा प्रचलित नेपाल कानूनको अधीनमा रहीबजार अनुगमनबाट दोषी पाइएका व्यवसायी उपर कानूनी कारवाही र दण्ड सजाय गर्नु पर्नेछ।

२१. प्रतिवेदन: क) बजार अनुगमनको मासिक प्रगति प्रतिवेदन अनुसूची-३ अनुसार तयार गर्नुपर्नेछ।

२२. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार: यस निर्देशिकाको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा अड्काउ परेमा उपभोक्ता हित संरक्षण समितिको बैठकबाट निर्णयका लागि बाधा अड्काउ परेको विषय उल्लेख गरी गाउँपालिकामा पठाइने छ।

२३. संशोधन: यस निर्देशिकामा थपघट गर्ने अधिकार प्रचलित कानूनको अधीनमा रही गाउँपालिकाको हुनेछ।

अनुसूची-१

(दफा ८ को उपदफा ४ सँग सम्बन्धित)

श्री अध्यक्ष ज्यू

बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका

विषय: बजार अनुगमनको मासिक प्रतिवेदन।

आज मिति २०.....।...।... देखि २०.....।...।... सम्म निम्न स्थानहरूमा बजार अनुगमन गर्दा निम्नानुसार देखिएको व्यहोरा अनुरोध छ।

बोधार्थ:

श्री संयोजक ज्यू

उपभोक्ता हित संरक्षण समिति।

अनुसूची-२

(दफा ९ सँग सम्बन्धित)

(अ) अनुगमन गरिने वस्तुको वर्गिकरण: बजार अनुगमनको क्रममा विभिन्न उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको अनुगमन गर्नुपर्ने भएकाले उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको निम्नानुसार वर्गिकरण गरिएको छ।

समूह "क" - खाद्यान्न माछा/मासुजन्य/तरकारी/फलफूल/दैनिक उपभोग्य

- (१) खाद्यान्न तथा खाद्य पदार्थहरू नुन, चिनी, चिया, कफी, मह, प्रशोधित पानी आदी।
- (२) अप्रशोधित खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्ने प्रयोग गरिने कच्चा पदार्थहरू,
- (३) प्रशोधित खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्ने प्रयोग गरिने कच्चा पदार्थ,
- (४) खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्ने उद्योग,
- (५) खाद्य पदार्थ विक्री वितरण गरिने विक्रीस्थल र भण्डार गृह वा संचय स्थल,
- (६) खाने तेल, घिउ (वनस्पती घिउ समेत)
- (७) दुध तथा दुग्ध पदार्थहरू र दुध प्याकिङ्ग गर्न प्रयोग हुने पाउचहरू,
- (८) माछा, मासु अण्डा,

(९) मसलाजन्य पदार्थहरू (जिरा, मरिच, अदुवा, लसुन, धनिया, बेसार, ज्वानो, मेथी, ल्वाङ, सुकुमेल, अलैंची, दालचिनी र खुर्सानी लगायतका मसलाको रूपमा उपभोग गरिने पदार्थहरू।

समूह “ख” औषधी एवं स्वास्थ्य सेवा

- १) औषदी तथा औषधीजन्य पदार्थहरू (पशुपंक्षी औषधी तथा जडिबुटीमा आधारित औषधी समेत)
- २) औषधी उत्पादन गर्ने उद्योग तथा बिक्री वितरण गरिने स्थल,
- ३) अस्पताल, नर्सिङ होम, क्लिनिक आदि स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरू।

समूह “ग” रासायनिक मल/विषादी/बीउ बिजन/कृषि औजार:

- १) पशुपंक्षी आहार र त्यसमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थहरू समेत,
- २) रासायनिक मल, विषादी, बीउबिजन, कृषि औजारहरू,

समूह “घ” इन्धन:

- १) इन्धन भण्डारण, पेट्रोलियम पदार्थको नापतौल, गुणस्तर मूल्य तथा मापदण्डहरूको परिपालना,

समूह “ङ”

- १) ढुङ्गा, ईटा गिट्टी, बालुवा लगायतका निर्माण सामग्री तथा सोसँग सम्बन्धित उद्योग, भण्डारण स्थल र बिक्री वितरण स्थल।

समूह “च” शैक्षिक सामग्री:

- १) पाठ्य सामग्री, स्टेशनरी लगायतका शैक्षिक सामग्रीहरू।
- २) शिक्षा निर्देशिका अनुसार विद्यालयहरूको शुल्क आदि

समूह “छ” होटल/लज/रेष्टुराँ/खाजा घर रचमेना गृह/लज:

- १) होटल रेष्टुराँ खाजाघर चमेना गृह लजको सरसफाइ तथा अन्य व्यवस्थापन, डान्सबार, मनोरञ्जन स्थल, दोहोरी साँझ, खाजाघर, मसाज घर आदी
- २) प्रशोधित र अप्रशोधित वस्तुहरूको भण्डारण
- ३) होटल रेष्टुरा तथा मिठाई पसलहरूमा बिक्री हुने पकवान तथा प्याकेजिङ्ग गरी बिक्री हुने खाद्य पदार्थहरू, हल्का पेय पदार्थहरू मदिराजन्य पदार्थ।

समूह “ज” सुर्तिजन्य पदार्थ

- १) सुपारी पानपराग सुर्ति विडी चुरोट तथा सुर्तिजन्य पदार्थ।

समूह “झ” नापतौल :

- १) ढक तराजु लगायतका नापतौलमा प्रयोग हुने उपकरणहरू।

समूह “ञ” पशुपंक्षी हाट बजार:

- १) पशुपंक्षी हाटबजार तथा बिक्री स्थल

समूह “ट” सौन्दर्य सामग्री :

- १) विभिन्न प्रकारका सौन्दर्य सामग्रीहरू
- २) ब्युटी पार्लर सैलुन आदि।

समूह “ठ” विद्युतीय सामानहरू :

- १) विद्युतिय सामानहरू,
- २) इलेक्ट्रोनिक्स सामानहरू

समूह “ड” रङ्ग रोगन :

- १) विभिन्न कम्पनिका भवन सम्बन्धी रङ्ग र रङ्ग रोगन सम्बन्धी सामग्रीहरू

समूह “ढ” गरगहना :

१) सुन चाँदी हिरा मोती जवाहरत तथा सोबाट निर्मित गरगहनाहरूको नापतौल एवं गुणस्तर।

समूह “ण” सवारी साधन

१) ट्याक्सी मिटर शुल्क, नगर बस, ट्र्याक्टर, ट्रक मिनी ट्रक भ्यान, ट्याक्सी मोटर अन्य साइकल आदिको भाडा।

समूह “त” अन्य :

१) अन्य उपभोग्य वस्तुहरूको उत्पादन स्थल, प्रशोधन स्थल, ढुवानीको अवस्था, बिक्री स्थलहरू,

(आ) अनुगमन गरिने सेवाको विवरण:

- १) व्यापारिक सेवा
- २) सञ्चार सेवा
- ३) स्थल यातायात तथा हवाई सेवा,
- ४) विद्युत सेवा
- ५) खानेपानी सेवा,
- ६) विज्ञापन सेवा अन्य उपभोग्य सेवाहरू, स्वास्थ्य सेवा
- ७) स्वास्थ्य सेवा
- ८) शिक्षा सेवा,
- ९) वित्तिय सेवाहरू।

अनुसूची-३

(दफा १० सँग सम्बन्धित)

दैनिक बजार अनुगमन फाराम

(बजार अनुगमन फारामको प्रमाणित प्रति सम्बन्धित व्यवशायीलाई दिनु पर्नेछ)

मिति:

व्यापारिक प्रतिष्ठानको नाम : श्री

ठेगाना:

प्रोपाइटर वा फर्मधनीको नाम :

फोन नं. :

यस कार्यालयको नेतृत्वमा खटिएको बजार अनुगमन टोलीबाट तपाईंको बिक्रीस्थल गोदाम उद्योगको निरीक्षण गर्दा निम्न अनुरूपको स्थिती भेटिएकोले देहायअनुसार गर्नु गराउनु हुन निर्देशन दिइएको छ।

क्र.सं.	विवरण	भएको	नभएको	टोलीबाट दिइएको निर्देशन
१	मूल्यसूची			
२	साइनबोर्ड			
३	व्यवसाय दर्ता			
४	नापतौलको प्रमाण			

५	लेबलमा खुलाउनुपर्ने कुराहरू स्पष्ट उल्लेख भए नभएको			
६	म्याद नाघेको सामग्री			
७	स्थायी लेखा () नम्बर मा दर्ता			
८	बिक्री बिल दिने प्रक्रिया भए नभएको			
९	खाद्य इजाजत-पत्र (खाद्य उद्योगको लागि)			
१०	मासुको गुणस्तर सन्तोषजनक भए नभएको			
११	मिठाईको गुणस्तर लगायत पक्षहरू सन्तोषजनक			
१२	ग्याँसको तौल, मूल्य लगायतका विषय सन्तोषजनक			
१३	खरिद बिल भए/नभएको			
१४	यस अगाडिको निर्देशनको पालना			
१५	अन्य कैफियतपूर्ण स्थिती (खुलाउने)			

एक पटक दिइएका निर्देशनहरू पुनः अनुगमन गर्दा पालना नभएको पाईएमा प्रचलित कानून बमोजिम कडा कारवाही हुनेछ।

निरीक्षण टोली

- १) संयोजक श्री
- २) सदस्य श्री
- ३) सदस्य श्री
- ४) सदस्य श्री
- ५) सदस्य श्री

.....
माथि उल्लेखित विवरण ठीक छ भनी
उत्पादक बिक्रेताको नाम र सही

प्रतिष्ठानको छाप

(दफा १४ सँग सम्बन्धित)

मुचुल्का

.....जिल्ला म.न.पा.वडा नं. टोल मा खडा गरेको घटनास्थल बरामदी
खानतलासी शिलछाप लगाएको मुचुल्का :

१. उजुरी वा सूचनाको छोटकरी विवरण:
२. चार किल्ला सहित खानतलासी बरामदी गरिएको चिज वस्तुको नमुना तथा ठाँउको विवरण:
३. बरामद भएको सामान दसीको विवरण शिलछाप गरिएको विवरण:
 - क)
 - ख)
 - ग)
 - घ)
 - ङ)
४. खानतलासी बरामदी भएको देखे बमोजिम सहि छाप गर्ने साक्षी: (नाम, वतन समेत)
 - क)
 - ख)
 - ग)
५. रोहबरमा बस्नेहरूको नाम, थर, उमेर, वतन र सहिछाप:
 - क)
 - ख)
 - ग)
६. निरीक्षण टोलीले मेरो उद्योग, गोदाम, पसलमा अनुगमन गर्दा कुनै सामान हिनामिना भएको छैन। माथि प्रकरण
३ मा उल्लेख भएको चिज वस्तु तथा सामानहरू उद्योग, गोदाम, पसलबाट बरामद भएको हो। साथै
टोलीले लगाएको शिल थान छाप भएको ठीक साँचो हो भनी सहिछाप गर्ने :
 - क)
 - ख)
 - ग)
७. कार्य तामेली गर्ने:
 - क)
 - ख)
 - ग)

मिति :

समय :

अनुसूची-५

(दफा १४ सँग सम्बन्धित)

तारेख भरपाई

पक्ष:

विपक्ष: जिल्लागाउँपालिका वा न.पा. वडा न.स्थायी घर भई हाल जिल्ला
..... गाउँपालिका वा न.पा. वडा न.वस्ने श्रीका नाति नातिनी श्री
.....का छोरा छोरी वर्षको नामक व्यवसायका
सञ्चा लक श्री सम्पर्क नं.

तारेख

मितिसालमहिना..... गते..... रोज दिनको समयबजे उपस्थित
हुने छु भनी सही छाप गर्ने।

हस्ताक्षर:

नाम :

मितिसालमहिना..... गते..... रोज दिनको समयबजे उपस्थित
हुने छु भनी सही छाप गर्ने।

हस्ताक्षर:

नाम :

मितिसालमहिना..... गते..... रोज दिनको समयबजे उपस्थित
हुने छु भनी सही छाप गर्ने।

हस्ताक्षर:

नाम :

आज्ञाले, गौतम भण्डारी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
